

Sağlıklı Kentler Kavramının Gelişiminde Sağlıklı Kentler Projesi

İsmail BAŞARAN

Özet

Sağlıklı kent kavramı birçok farklı disiplinleri içinde barındıran bir kavramdır. Sağlıklı kent yaşanabilir bir kent kavramıyla ifade edilen tüm öğeleri içermektedir. Sağlıklı kent kavramıyla ifade edilen, sağlığı amaç edinmiş ve daha sağlıklı, huzurlu, yaşanabilir kent olmak için, gerekli yapısal değişiklikleri ve süreci başlatmış ve çalışmalarını bu yönde kararlılıkla yürüten kenttir. Dünya Sağlık Örgütü tüm dünyada ve özellikle Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı ile, kentsel düzeyde sağlık kalkınma planlarını destekleyerek sağlıkla ilgili ve toplumsal meselelerin sağlık sektörü dışındaki sektörlerin gündemine taşınması konusunu kendine amaç edinmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün başlatmış olduğu Sağlıklı Kentler Projesi'nde esas amaç sağlıklı bir kent için değişiklik yapacak yapılanmaya giderek sağlıklı kentler geliştirmek, daha fazla kente yaymak ve kentler arasında işbirliğini artırmaktır.

Herhangi bir kent var olan sağlık durumuna bakılmaksızın Sağlıklı Kentler Projesi'ne üye olabilmektedir. Sağlıklı Kentler Projesi içine girmede aranılan koşul, gerekli çalışmalar içinde bir yapı ve işleyişe sahip olmak ve bu konuda kesin ve kararlı bir şekilde faaliyetlerine devam etmektir. Dünya Sağlık Örgütü'nün başlatmış olduğu Sağlıklı Kentler Projesi'ne çalışmaların başladığı yıllardan itibaren dünyada ve Avrupa'daki kentler gibi Türkiye'deki kentlerden birçok il ve ilçe belediyesi katılım ve desteklerini yerine getirmişlerdir. Sağlık Kentler Projesi'nin amacına uygun olarak dünyada Avrupa'da ve Türkiye'de birçok kent birbirleriyle işbirliği içinde çalışmalar yürütmektedirler.

Türkiye'de Sağlıklı Kentler Hareketi'nin uygulanabilirliği için gerek Belediye Kanunu gerekse Büyükşehir Belediye Kanunu uygun bir zemin hazırlamaktadır. Sağlıklı Kentler Hareketi'nin Türkiye'de yürütülmesini ve desteklemesini sağlamak amacıyla kurulan Sağlıklı Kentler Birliği üye belediyelerle birlikte sağlıklı kent çalışmaları yürütmektedir.

Anahtar sözcükler: Sağlık, Kent, Sağlıklı Kent, Dünya Sağlık Örgütü, Sağlıklı Kentler Projesi.

Giriş

Sağlık, hem yerel hem de küresel düzeyde, çevremizle doğrudan bağlantılıdır. Sağlıklı bir yaşam tarzı, konut kalitesi, iş, ulaşım, gıda, toprak, su ve hava kalitesi, sağlık önlemleri, katı atıklar, iklimin istikrarı konularını içermektedir. Kent yapısının kalitesi insan sağlığı için bir temel niteliğindedir. Bugünün kentlerindeki problemler yoksulluk, eşitsizlik, kirlilik, işsizlik, işe, mallara ve hizmetlere erişim zorlukları, toplumsal bağlılığın azlığı, konut ve diğer alanlardaki düşük kalite ile ilişkilidir. Dünya Sağlık Örgütü Şartı'nda tanımlanmış olan sağlık kavramı, sağlık politikalarının sadece sağlıkla çalışan uzmanların alanı ile ilgili olmadığı, sağlığın sadece hastalığın olmaması durumu değil, sağlığın fiziksel, zihinsel ve sosyal esenlik hali olduğudur. Kentlerde yaşayan insanların sağlığı, yaşam ve çalışma koşullarından; fiziksel ve sosyo-ekonomik çevreden; bakım hizmetlerinin kalitesi ve ulaşılabilirliğinden etkilenmektedir.

Sağlıklı kent kavramı birçok farklı disiplinleri içinde barındıran bir kavramdır. "Sağlıklı Kent" kavramı, her ülke, her kent, her kültür hatta aynı kentte yaşayan insanlar tarafından bile farklı anlamlar ifade eder. Sağlıklı kent, Sağlıklı Kentler Projesi ile ortaya çıkmış bir kavram olup, kent planlayıcılarını tekrar insanın sağlık ve esenliğine odaklamayı amaçlamakta ve sağlık hedeflerini karar alma sürecinin merkezine yerleştirebilmektir. "Sağlıklı Kent" her toplumun kültürüne, geleneklerine ve değerlerine göre farklı şekillerde ifade edilen bir kavramdır.

Sağlıklı kent, "kentteki önemli değerleri yenilemek ve yeni mekânlar yaratmak", "kentlin ulaşımında, konut alanlarında, yeşil alanlarında yeni, iyi fiziksel alanlar oluşturmak", "sosyal bütünleşmeyi oluşturmak ve geliştirmek", "toplumun gelişmesine ortam sağlamak", "sağlık servislerine yüksek seviyeli ulaşılabilirliği sağlamak", "yaşama imkânının sağlanması, ailesinin korunması, arkadaşları ile görüşebilmesi, yeme-içme ihtiyacını sağlayabilmesi, güvenli ve özgür bir biçimde yaşama eylemlerini gerçekleştirmek" şeklinde farklı bakış ve çalışma alanlarına göre tanımlanabilmektedir. Kısaca sağlıklı kent yaşanabilir bir kent kavramının anlattığı tüm öğeleri içermektedir. Sağlıklı kent kavramından anlaşılması gereken, belirli bir sağlık düzeyine ulaşmış kent değil, sağlıklı ve yaşanabilir bir kent yolunda gerekli yapısal değişiklikleri ve süreci başlatmış ve çalışmalarını bu doğrultuda yürüten kenttir.

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı, kent çapında sağlık kalkınma planlarını destekleyerek sağlıkla ilgili ve toplumsal meselelerin sağlık sektörü dışındaki sektörlerin gündemine taşınması konusunu kendine amaç edinmiştir. Bu amaca uygun olarak Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi (WHO/EURO) "Sağlıklı Kentler Projesi" ile yerel düzeyde "Herkes İçin Sağlık" uygulamasını gerçekleştirmek için çalışmalar yürütmektedir. Sağlıklı Kentler Projesi hem gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kentlerin sağlık ve yaşanabilir kent olma yolunda sorunlarının çözümüne yönelik geliştirmiştir.

Sağlıklı Kentler Projesi'ni uzun vadeli hedefi Avrupa kentlerinde yaşayan insanların sağlıklarının geliştirilmesidir. Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa kentleri karar vericilerinin ve kentte yaşayanların gündeminde ve kent sağlığının gelişim sürecinde en üst sıraya yerleşmesi amaçlanan uzun dönemli uluslararası bir gelişim projesi olarak "Sağlıklı Kentler Projesi"ni başlatmıştır. Sağlıklı kentler projesi sadece medikal anlamda sağlık seviyesinin yükseltilmesi, daha fazla sağlık merkezi daha fazla hastane değil; eğitim, planlama, ulaşım, altyapı, sanayi, güvenlik vb. bütün sektörleri içine alan bir kalkınma projesidir. Bu projede, tam yerel yönetimlerin sorumluluk alanında olan çalışmaları kapsadığı, yerel yönetimlerin kentin sağlığından da sorumlu olduğu özellikle vurgulanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı tüm dünyada ve ülkemizde kabul gören Dünya Sağlık Örgütü tarafından yürütülen Sağlıklı Kentler Projesi çalışmalarına dikkat çekmektir. İlk olarak Kent ve Sağlık kavramları ele alınıp; Sağlıklı Kent Kavramı'nın ortaya çıkışı ve gelişimi anlatılacaktır. Daha sonra Sağlıklı Kentler Projesi hakkında bilgi verilip, Avrupa'dan Sandnes ve ülkemizden Bursa deneyimleri aktarılacaktır.

1. Kent ve Sağlık

Kenti kendi sınırları içinde yaşayan nüfusun geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık dışı uğraşların oluşturduğu, yönetim yapısı, toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu gibi birçok yönden kırsal alanlardan farklı olan yerler şeklinde tanımlamak mümkündür. Sadece bir mekân olmalarının ötesinde, tarihi, sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik vb. özellikleri de bünyesinde barındıran yerleşim yerleridirler. Kentler tarihsel olarak, oluşum ve dönüşümlerinin tarihi ve coğrafyasına bağlı olarak, askeri, dini, siyasi, ticari, sembolik ve kültürel bir dizi işlevden birkaçını birden yerine getirmişlerdir. Benzer şekilde, kentsel olanın ölçeği belirli toplumsal coğrafyaları ve tarihleri yansıtmıştır.¹

Dünya nüfusunun yarısı kentlerde yaşayan 6 milyarın üzerinde insanıyla 21. Yüzyılda yaşam savaşı vermektedir. Nüfusun büyük bir bölümünün kentlerde yaşamasının birçok avantaj ve dezavantajı da beraberinde getirdiği kabul edilmektedir. Bugün gündemde olan konu, kentlerin ve diğer insan yerleşimlerinin nasıl yönetileceği ve giderek kentleşen bir dünyada sağlıklı yaşam koşullarının nasıl yaratılacağıdır. Önümüzdeki yüz yılda, tarihte ilk kez 6 milyar nüfus kentlerde yaşayacak; bunu izleyen çeyrek yüz yılda ise kentlerde yaşayan insan sayısı dünya genelinde 5 milyarı ikiye katlayacak. 2025'te her beş kişiden üçü kentli olacaktır. Yine aynı dönemde "milyonluk kentler" ve "mega kentler" ortaya çıkacaktır. Çoğu kentler için bu gelişmeler

---

¹ Neil Smith, "Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma", Çeviri: İlknur Urkun-Bowe, İbrahim Gündoğdu, Planlama Dergisi, TMMOB Kent Plancıları Odası Yayını, S.36, Ekim 2006, Ankara, s.16.

kentleri tehdit eden büyük bir kâbusa dönüşecektir. Bunun anlamı ise açıktır: Kent nüfusunun artışı gelişmiş ülkelerin yanı sıra geri kalmış ülkelerde de belirgin bir artış gösterecektir. Bunun sonucu olarak bugün Afrika, Latin Amerika ve Hindistan'ın bazı bölgelerinde olduğu gibi açlık, işsizlik, evsizlik çok büyük kent sorunları olarak ortaya çıkacaktır.²

Kent yaşamının kalitesi insan sağlığı için bir temel niteliğindedir. Kırsal kesimden kentlere göçler, kentlerin fiziki yapılarına yaptığı etki kadar, kentte yaşayanların yönetimlere yönelik hizmet taleplerini de etkilemektedir. Temel kentsel alt yapı hizmetleri, çevre ve tüketicinin korunması çalışmaları, bakıma muhtaç engelliler için özel eğitim, yaşlılara yardım ve konut gibi öncelikli görevler, yönetimlerin ve hizmet talebinde bulunan mali imkânlarına göre biçimlenmektedir.³ Kişilerin bulunduğu sosyal ve fiziksel çevre ile yaşam biçimleri, sağlığın başlıca belirleyicileridir. Bu açıdan bakıldığında kentlerin, sağlık koşullarını iyileştirmede ve sağlamada özel potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin en önemli görevlerinden biri kentsel yaşamın tüm koşullarını gözetererek kamu sağlık politikalarını oluşturmaktır.

Sağlık, hem yerel hem de küresel düzeyde, çevremizle doğrudan bağlantılıdır. Sağlık; kişinin bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır. Bir bölgede ya da ülkede bozulan olumsuz çevre koşulları düzeltilmedikçe insan sağlığının korunması güçtür. Öte yandan yine olumsuz çevre şartları düzeltilmedikçe topluma götürülen sağlık hizmetleri sınırlı kalmaktadır.⁴ Sağlıklı bir yaşam tarzı, sosyal birlik, konut kalitesi, iş, ulaşılabilirlik, gıda, güvenlik, hava kalitesi, su ve sağlık önlemleri, toprak ve katı atıklar, iklimin istikrarı konularını kapsamaktadır. Kentlerde sağlığı en fazla tehdit eden faktör tüm ülkelerde artan kent yoksulluğudur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksul gruplarda bağlantılı olarak sağlık koşulları da kötüdür.⁵ Özellikle, sağlık koşullarındaki eşitsizlikleri belirleme ve azaltmada, özel sağlık gereksinimlerini ve engelli grupların isteklerini karşılamada, sektörler arası çalışmalarla daha sağlıklı yaşam çevreleri yaratmada, böylelikle daha sağlıklı ve kolay çözümler üretmede yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü Şartı'nda tanımlanmış olan sağlık kavramı, sağlık politikalarının sadece sağlıkla ilgili olan profesyonellerin alanına girdiği geleneksel inanişaya karşı çıkmaktadır. *“Sağlık sadece hastalığın olmaması durumu değildir, sağlık fiziksel, zihinsel ve sosyal esenlik halidir. Ulaşılacak en yüksek sağlık standardı, ırk, din, politik inanç veya sosyal ve ekonomik koşullar arasında bir ayırım yapmaksızın her insanın temel haklarından*

² İsmail Doğan, “Korumacılığın Geleneksel Kent Kültüründen Çıkarması Gereken Dersler”, AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.35. S.1-2, Ankara 2002, s.21.

³ Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Nobel yayınları, 6. Baskı, Ankara 2006, s.258.

⁴ <http://www.cedgm.gov.tr/cevreatlasi/saglik.pdf>-15.05.2005.

⁵ bkz. Nurşen Özçelik, **Adak, Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002,s.65.

biridir.” Genel inanın tam tersine sağlık birçok mesleğin ve temsilciliğin merkezi amaçlarından biri olmalıdır ve özellikle kent planlaması sağlıklı bir çevre yaratılması konusunda anahtar bir role sahiptir.⁶ Kentlerde yaşayan insanların sağlığı, yaşam ve çalışma koşullarından; fiziksel ve sosyo-ekonomik çevreden; bakım hizmetlerinin kalitesi ve ulaşılabilirliğinden etkilenmektedir.

Sağlık sadece sağlık sektörünün değil, tüm sektörlerin işidir ve herkes belirli bir role sahiptir. Özellikle yerel yönetimler sağlığın geliştirilmesinde ve sürdürülebilir kalkınmada önemli bir konumdadır. Çünkü yerel yönetimler sağlığı etkileyen temel faktörlerden (çevre, konut, sosyal hizmetler vb.) sorumludur. Ayrıca, kentte yaşayan çeşitli grupların sorunlarını en yakından bilen, bunlar için çözüm yollarına ihtiyaç duyan ve bunları uygulamaya koymak için uğraş veren de yerel yönetimlerdir. İçinde yaşadığımız kentler, sağlığımızı etkileyen ve geliştiren canlı bir organizmadır. Kentin canlılığını ve gelişimini sürdürmesi için, ihtiyaçlarını belirlemek, bunları giderecek kaynaklar sağlamak, planlar yapmak kent sakinlerinin başlıca görevidir. Kentlerin; yaşayan, nefes alan, büyüyen, sürekli değişen bir iç dinamiğe sahip, karmaşık bir organizmalar olarak yaşamını sürdürmesi için bir takım ihtiyaçları vardır. Sağlıklı olmak bunlardan birisidir. Kent yönetimi veya kentte yaşayanların kentteki sokak kirliliğinden, sağlıksız ortamlardan, çöplerin zamanında toplanmamasından, evsel atıkların ayrıştırılmadan düzensiz bir şekilde çöpe atılmasından, içme sularını yeterince hijyen olmadığından, alt yapı sorunlarından vb. şikayetleri sık sık dile getirmeleri ve bu konularda farklı ortamlarda kentte yaşayanların bir araya gelip ne yapabiliriz diye çözümler aramaya çalışması kentin sağlığına ilişkin ciddi sorunların olduğunu göstermektedir.⁷

2. Sağlıklı Kent Kavramı

İnsanların yaşam kalitesi, sağlıklı olmaları, toplum sağlığı ve bireyin ihtiyaçlarını karşılama niteliklerine sahip bir çevreyle olan etkileşiminin dışı vuruşunun bir göstergesidir. Bireyin yaşam kalitesi, huzur ve mutluluğu kentsel huzur ve yaşam kalitesinden bağımsız olmayıp sürekli bir etkileşim içersindedir. Kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesinde sağlıklı kent olmanın büyük bir rolü vardır. Sağlıklı Kentler, kentlerin planlamasının insanın esenliğini ve sağlığını desteklediği ve kent ortamının ve yaşam kalitesinin planlama aktivitesi tarafından zarara uğramadığı yerlerdir. Fakat birçok kentte, kent planlaması ve sağlık arasındaki bağlantılar göz ardı edilmiş veya daha çok ekonomik ve finansal kazacın dikkate alındığı kent planlama sistemleri tarafından önemsenmemiştir.

Sağlıklı kent, Sağlıklı Kentler Projesi ile ortaya çıkmış bir kavramdır ve kent planlayıcılarını tekrar insanın sağlık ve esenliğine odaklamayı

⁶ www.sagliklikentlerbirligi.org.tr/pdf/planlama.pdf-14-07-2006.

⁷ E.Didem Evcı, “**Kent Sağlığında Halk Sağlığı Yaklaşımı**”, http://med.adu.edu.tr/ad/halksagligi/topic.asp?_lvl=2&_idx=12&_m=13-08.08.2006.

amaçlamakta, asıl önemli olan ise sağlık hedeflerini karar alma sürecinin merkezine yerleştirebilmektir. Kent planlamasındaki bu sağlıklı yaklaşım sürdürülebilir gelişim çerçevesi içerisinde yapılacak planlamalara daha uygun cevaplar vermektedir, çünkü sağlıklı kentte hedef, sağlıklı bir ekonomi, sağlıklı bir çevre ve sağlıklı bir toplumdur.⁸ Sağlıklı Kent hedefine ulaşmak, kent planlaması açısından sağlık gereksinimleri ve sağlık hedeflerine açık bir şekilde odaklanmayı gerektirmektedir. Sağlıklı bir kentin oluşturulmasında kent yaşamıyla ilgili tüm unsurların/paydaşların (merkezi ve yerel yönetimlerin, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin ve kentlilerin) sıkı ve devamlı bir işbirliğinin uygulanması bir zorunluluktur. Kentlerin geleceği konusunda en büyük sorumluluk sadece kent yöneticilerine ait olmayacak kadar büyük ve karmaşıktır. Demokrasilerde halkın katılımı, çoğulculuk ilkesi ve liderlerin hem danışmaya önem vermeleri hem de seçmene karşı hesap verme sorumluluğu hissetmeleri yerel ölçekte de geçerli değerlerdir.⁹ Çağımızın yönetsel gerçekleri ve işleyiş biçimleri açısından bakıldığında, yerel yönetimler ile demokrasi, özerklik ve katılım kavramları birbirini tamamlamaktadır.

1984 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından açıklandığı şekliyle sağlık; “Bireyin veya grubun, bir yandan beklentileri ve güvenlik ihtiyaçlarını gerçekleştirme; diğer yandan ise çevreyi değiştirme ve onun üstesinden gelme kabiliyetinin derecesidir. Sağlık, bununla birlikte, yaşamak için bir araç değil günlük yaşamın kaynağı olarak görülür; bu fiziksel kapasitelerin yanı sıra sosyal ve kişisel kaynakların vurgulandığı pozitif bir kavramdır.”¹⁰ Sağlık, kent yaşantımızın tümünü de içine alacak şekilde, insan varlığını etkileyen her şeyle ilgilidir. Bu durum, sağlık konusunda çalışanların kent yönetimi ve planlamasında uzman olmalarını gerektirmemektedir. Fakat sağlık çalışanları kent yönetimi ve planlaması alanında ister istemez birlikte çalışılması gereken kimseler haline getirirken; onlara sosyal refah, eğitim, iş, ticaret, mimari, ekonomi, vs. alanlardaki uzmanlarla birlikte çalışmak onlardan bir şeyler öğrenmek sorumluluğunu yükler. Kent yaşamının iyileştirilmesi konusunda birçok mesleğin ilgisi vardır; bunlardan her birinin büyük idealleri olmakla beraber bilgileri ve uzmanlıkları sınırlıdır.¹¹ Kent yönetiminde; kabul edilebilir ve uygulanabilir yaklaşımlara ulaşabilmek için, farklı disiplinlerin kentle ilgili ilgilendiği konulara katılmak ve bilgi ve deneyimlerini birleştirmek, sağlıklı bir kente ulaştırmayı kolaylaştıracaktır.

“Sağlıklı Kent” her toplumun kültürüne, geleneklerine, değerlerine göre farklı şekillerde ifade edilen bir kavramdır. Ekonomistlere göre sağlıklı

---

⁸ Hugh Barton ve Catherine Tsourou, **Sağlıklı Kent Planlaması**, Türkiye Sağlıkli Kentler Birliği Yayını, Bursa 2006, s.34.

⁹ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1994, s.49.

¹⁰ WHO Regional Office For Europe, 1990; 11.-15-07-2006.

¹¹ E. James Lieberman ve Jeonard J. Duhal, “**Kentsel Çevrede Beden Ve Ruh Sağlığı**”, Modern Kent ve İnsan Sağlığı”, İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi Yayını, Ankara, 1969, s.42.

kent, “kentteki önemli değerleri yenilemek ve yeni mekânlar yaratmak”, kent plancılara göre, “kent ulaşımında, konut alanlarında, yeşil alanlarında yeni, iyi fiziksel karakterler yaratmak”, sosyologlara göre, “sosyal bütünleşmeyi oluşturmak ve geliştirmek”, eğitimcilere göre, “toplumun gelişmesine olanak sağlamak”, sağlık koruma plancılarına göre, “hastanelere ve sağlık servislerine yüksek seviyeli ulaşılabilirliği sağlamak”, sokaktaki herhangi bir insana göre ise, “yaşama imkânının sağlanması, ailesinin korunması, arkadaşları ile görüşebilmesi, yeme-içme ihtiyacını sağlayabilmesi, güvenli ve özgür bir biçimde yaşama eylemlerini gerçekleştirmektir”.¹² Bu açıklamaların ışığında sağlıklı kent kavramı sosyoloji, kent coğrafyası, kent planlaması, çevre bilim, ekonomi, politika gibi birçok farklı disiplinleri içinde barındıran bir kavramdır. “Sağlıklı Kent” kavramı, her ülke, her kent, her kültür hatta aynı kentte yaşayan insanlar tarafından bile farklı anlamlar ifade eder. “Sağlıklı Kent” kavramı içerisinde gelişmeleri, değişkenleri, ilişkileri, sektörleri, geleneksel öğeleri barındıran zor bir veridir.¹³ Kısaca sağlıklı kent yaşanabilir bir kent kavramının anlattığı tüm öğeleri içermektedir. Sağlıklı kent kavramından anlaşılması gereken, belirli bir sağlık düzeyine ulaşmış kent değil, sağlığa adanmış ve daha sağlıklı bir kent için gerekli yapısal değişiklikleri ve süreci başlatmış kent olduğudur.¹⁴

Sorumluluklar sağlığın belirleyicilerini doğrudan etkileyen alanlarda giderek artan bir biçimde merkezden başka yerlere dağıtılmaktadır ve kentler bu yüzden sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için giderek kilit oyuncular haline gelmektedirler. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımında: sosyal ve ekonomik politikalar, doğal kaynakların yönetimi, çevrenin korunması ve gelecek nesillerin ihtiyaçları adı altında dört anahtar konu birlikte ele alınmaktadır. Kentsel sürdürülebilirlik, insanın sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam hakkı korunarak toplumsal ve kişisel refahın sağlanmasıyla başlatılan sorumluluk ile yerleşim alanlarının, ülkenin ve yaşadığımız dünyanın sürekliliğinin sağlanmasıdır.¹⁵ Kalkınmanın sadece ekonomik büyüme ile eş anlamlı olmadığı ve çevre, beslenme, barınma olanakları, sağlık ve eğitim hizmetleri, insan hakları gibi göstergelerin de kalkınma kavramının içinde düşünülmesi gerekmektedir. Bunun yanında, sağlık orta düzeyde politika üretim sürecinde ekonomik ve sosyal kalkınma için bir anahtar kaynak olarak geniş bir alanda tanınmamıştır.

Sağlık üzerinde oluşan olumsuz etkilerin çevresel etki değerlendirmesi gibi mekanizmalar sayesinde azaltılmasına yönelik çaba sarf edilmekte fakat

---

¹² Barton, a.g.e. S.42.

¹³ http://Www.Healthycitiesbursa2005.Com/Pdf/Vizyon_ve_Planlarimiz_Trk_02_Aralik_2005.Pdf?Sub=3- 04.06.2006.

¹⁴ Mehtap Tatar ve Feridun Tatar, **Yerel Yönetimler ve Sağlık**, Türk Belediyecilik Derneği Yayını, Ankara 1998, S.60.

¹⁵ Zerrin Toprak, **Çevre Yönetimi Ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, 2. Baskı, İzmir 2003., S.17.

sağlığın teşvikine yönelik fırsatlar dikkate alınmamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı, kent çapında sağlık kalkınma planlarını destekleyerek sağlıkla ilgili ve toplumsal meselelerin sağlık sektörü dışındaki sektörlerin gündemine taşınması konusunu kendine amaç edinmiştir. Söz konusu kent sağlığı kalkınma planları bazı kentler için sağlığa yönelik bütünlük planlamanın geliştirilmesi için ilk adımı temsil etmiştir. Bu planlar sağlığın yerel gündemlere taşınması ve sektörler arasında işbirliğinin artırılmasına yardımcı olmuşsa da pek çok yerel plan hala sağlık sektörü ve sosyal sektörler tarafından kontrol edilmemektedir. Yerel çıkar sahipleri ve gurupları (politikacılar, yöneticiler, sivil toplum kuruluşları, sağlık sektörü ve toplum temsilcileri gibi) arasında sağlıkla ve her bir sektörün olumlu sağlık sonuçları üretmek konusunda taşıdığı sorumlulukla ilgili ortak bir anlayışın oluşturulmasına yardımcı olmaktadır.

Sağlıklı kent yaklaşımı geniş kapsamlı bir sağlık modeline dayandığı için, toplumsal, çevresel, ekonomik ve kültürel meseleleri ve bunların bireylerin, toplulukların ve nüfusların yaşamlarını nasıl etkilediğini dikkate almaktadır.¹⁶ Sağlıklı bir kent çalışmalarındaki hedef, çevre ve insan sağlığını korumak, iyileştirmek ve çevre kirliliğine yol açan her türlü kirleticiye karşı denetim yapıp, kente etkin hizmet sunmaktır. Kentte yaşayan tüm kenttaşların çevreye ve kente duyarlı davranması ve çözüme yönelik katılımı, sağlıklı bir kent oluşturmada büyük katkı sağlayacaktır.

3. Sağlıklı Kent Kavramının Tarihsel Gelişimi

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi (WHO/EURO) "Sağlıklı Kentler Projesi"ni yerel düzeyde "Herkes İçin Sağlık" uygulamasını denemek amacıyla bir araç olarak başlatmıştır. 1986 yılında "Herkes İçin Sağlık" ilkesine dayanan yeni halk sağlığı yaklaşımlarının uygulamada başarılı olacağını kanıtlamak amacıyla onbir kent seçilmiştir. 1991 yılında Sağlıklı Kentler Projesi'nin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde kentlerin sağlık sorunlarının çözümüne yönelik bir yaklaşım olabileceği görüşü hâkim olmuştur. Bunu sağlamak için sağlığı herkesin ilgi alanına getirmek amaçlanmıştır. 1992 yılının başlarında Ulusal Sağlıklı Kentler Ağı yaklaşık 375 kent ve belden oluşmuş bir sayıya ulaşmıştır. Aynı yıl Avrupa'da 200 kent, dünyada 500 kent "Sağlıklı Kentler Ağı" na dahil edilmiştir. 1977 yılında başlayan Dünya Sağlık Toplantıları ile ilk girişim olarak sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde ulusal hükümetlerin rolüne dikkat çekilmiştir.¹⁷ 1984 yılında herkes için sağlıkla ilgili 38 hedef belirlemiştir ki bunların altısı özellikle önemlidir:

1. Ülkeler içinde ve arasında sağlık eşitsizlikleri azaltılmalıdır.

¹⁶ <http://www.saglikkentlerbirliigi.org.tr/pdf/sed1.pdf>-20.6.2006.

¹⁷ Coşkun Can Aktan ve Kadir Işık, "21 Yüzyılda Herkes İçin Sağlık: 21 Hedef", <http://www.canaktan.org/ekonomi/saglik-degisim-cagında/pdf-aktan/herkes-icin.pdf>-17.05.2006.

2. Kişilerin fiziksel, zihinsel ve sosyal bakımlardan tam bir iyilik haline ulaşmalarında sağlığı geliştirme uygulamaları ve koruyucu önlemlerin önemi vurgulanmalıdır.

3. Değişik sektörler, kişilerin sağlığın ön koşullarına ulaşmalarına ve çevresel tehlikelerden korunmalarına yönelik olarak işbirliği yapmalıdır.

4. Toplum katılımının "Herkes İçin Sağlık" hedefine varılmasında şart olduğu anlaşılmalıdır.

5. Sağlık sistemi, temel sağlık hizmetlerini kişilerin yaşadığı ve çalıştığı yerlerde ulaşılabilir kılmalıdır.

6. Ulusal sınırları aşan sağlık sorunlarına yönelik olarak uluslararası işbirliği sağlanmalıdır.

Sağlıklı Kentler Projesi'ni uzun vadeli hedefi Avrupa kentlerinde yaşayan insanların sağlıklarının geliştirilmesidir. Proje Dünya Sağlık Örgütü'nün "2000'li Yıllarda Herkes İçin Sağlık" ilkelerini uygulamaktadır. Bu ilkeler Ottawa Sağlığı Geliştirme Şartı ve Lokal Seviyede Çevre ve Sağlık Avrupa Şartı'nda vurgulanan ilkelerdir. Temel amaç, kentlerin "Herkes İçin Sağlık" uygulamasını yerel olarak uygulamaya sokmalarıdır. Bu durumda kente özgü bir plan geliştirilmesi, yeni örgütsel ve tanımsal yapıların sağlanması zorunlu olmaktadır. Ottawa şartının en önemli katkısı sağlığı geliştirme kavramının kapsamını genişleterek "kişilerin sağlıklarının kontrol altına alma ve iyileştirmelerini sağlama yöntemi" olarak tanımlamasıdır. Belirlenen çerçevede beş ögeyi kapsamaktadır:¹⁸

1. Sağlıklı toplum politikasını teşvik etmek,
2. Destekleyici çevre oluşturmak,
3. Toplum katılımını güçlendirmek,
4. Kişisel yetenekleri geliştirmek,
5. Sağlık hizmetlerini yeniden yönlendirmektir.

1988'de Adelaide beyanıyla Sağlıklı Kentler Projesi'nin başlıca sonucu olan sağlıklı toplum politikasının ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından 1992 yılında Rio de Janeiro'da "Çevre ve Gelişme" konulu bir konferans düzenlenmiştir. Dünya çevre hareketi açısından bir dönüm noktası niteliğini taşıyan bu konferansta, aralarında Gündem 21'in de bulunduğu beş uluslararası belge imzalanmıştır. Kısa süre içinde Birleşmiş Milletler Örgütü'nün en tanınmış belgelerinden biri durumuna gelen Gündem 21 sadece "sürdürülebilir kalkınma" kavramını ortaya koymakla kalmamış, katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin önce Birleşmiş Milletler, ardından hükümetler ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından benimsenmesini 'ya da en azından dikkate alınmasını sağlamıştır.¹⁹

Sağlıklı Kentler Projesi'nin oluşum sürecinde en önemli katkılardan birini de Dünya Sağlık Örgütü'nün 1978 yılında Alma Ata'da düzenlediği

¹⁸ http://195.142.135.65/who/doc_pdf/ottawa_chart.pdf-20.6.2006.

¹⁹ http://www.la21turkey.net/dl/yg_21_el_kitabi.pdf-22.07.2005.

"Temel Sağlık Hizmetleri" konulu uluslararası konferans oluşturmaktadır. Konferans sonrasında özetle dünyadaki tüm insanların sağlıklarını korumak ve daha iyi bir duruma getirmek için tüm hükümetlerin, tüm sağlık ve kalkınmada görevli olanların ve dünya toplumlarının en kısa sürede gerekli çalışmaları yapmalarının gerekliliğini vurgulayan "Alma Ata Bildirisi" yayınlanmıştır. Konferansta yalnızca hastalığın ve sakatlığın olmasından daha çok tüm bir bedensel, ruhsal ve sosyal dirliğin birlikteliğinde sağlığın temel insan hakkı konusundaki önemiyle ve en iyi bir seviyede tutulmasının dünya çapında en önemli sosyal bir amaç taşıdığı belirtilmiştir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için de, sağlık sektörüyle bütünleşik çalışacak diğer birçok sosyal ve ekonomik sektörlerin çabalarını gerektirdiğini vurgulanmıştır.²⁰

Dünya Sağlık Örgütü, Alma Ata Bildirisi doğrultusunda ortaya çıkan Herkes İçin Sağlık hedeflerinin, sağlık alanındaki değişme ve gelişmeler bağlamında ve 21. yüzyıla hazırlıklı girmek amacıyla yenilenmesi girişimini 1995 yılında başlatmıştır. 1998 yılında Kopenhag'da düzenlenen Dünya Sağlık Örgütü 48. Avrupa Bölge Komite Toplantısı'nda Herkes İçin Sağlık, "Sağlık 21" başlığı altında, "21.Yüzyılda 21 Hedef" sloganıyla resmen kabul edilmiştir. Gündem 21 ve Herkes İçin Sağlık programları birbirlerini tamamlayan nitelikte programlardır. Her ikisi de uluslararası nitelikte olup ülkeler tarafından ulusal, bölgesel ya da yerel düzeylerde uygulanmaktadır. Her iki programın temelinde de bugün ve gelecekte insan sağlığı yer almaktadır.

Her iki program için de geçerli olan ana temalar;

- * Hakkaniyet,
- * Sürdürülebilirlik,
- * Halkın katılımı,
- * Sektörler arası işbirliği, olarak belirlenebilir.

21 Hedef içerisinde yer alan Hedef 13 "Sağlıklı Çevreler" hedefidir. Hedef 13'te "2015 yılına kadar, bölgedeki insanlar, evde, okulda, işyerleri ve yerel toplulukta, sağlıklı bir fiziksel ve sosyal çevrede yaşamak için daha fazla olanağa sahip olmalıdır" denmektedir. Ayrıca "Kentlerin, kentsel alanların ve toplulukların en az %50'si sağlıklı kentler ya da sağlıklı topluluklar ağının aktif üyeleri olmalıdırlar." ifadesi yer almaktadır. Bu hedefe ulaşılmasında Dünya Sağlık Örgütü "Sağlıklı Kentler Projesi" anahtardır. Halen dünyada 66 ülkede ve 55'i Avrupa'da olmak üzere, 220 kentte gelişen Sağlıklı Kentler Projesi; eşitsizlikleri azaltmayı ve yoksullukla mücadele etmeyi, kent sağlık gelişim planlaması yapmayı, adaleti, iyi yönetim ve her kesimi kucaklayıcı kentler yaratmayı, ulusal, kıtasal ve küresel stratejiler belirlemeyi ve dayanışmayı amaçlamaktadır.²¹

---

²⁰ <http://195.142.135.65/who/ALMAATA.HTM>

²¹ <http://skb.golcuk.bel.tr/id3.html-25.08.2006>

4.Sağlıklı Kentler Projesi

DSÖ 2000 yılında olduğu gibi 21.yüzyılda da sağlık konusunda hiçbir ülkenin kendine yeter olmayacağını ve sağlığın geliştirilmesinde uluslararası dayanışmanın zorunlu olacağını vurgulamıştır. Tüm üye ülkeleri yaşam tarzı, çevre ve sağlık hizmetlerini bir denge içinde ele alan bir anlayışla Herkes için Sağlık kavram ve prensipleri çerçevesinde politika geliştirme ve uygulamaya geçmeye çağırmıştır. DSÖ bu doğrultuda, Avrupa kentleri karar vericilerinin gündeminde ve kent sağlığının gelişim sürecinde en üst sıraya yerleşmesi amaçlanan uzun dönemli uluslararası bir gelişim projesi olarak "Sağlıklı Kentler Projesi"ni başlatmıştır.

Günümüzde yaşanan çevre sorunlarının sınır tanımaması, bu sorunun çözümünün, bölgesel, ülkesel, hatta uluslararası düzeyde, kuruluşlar arası işbirliği ve koordinasyon gerektirmesi de yerel yönetimleri bu alanda işbirliği yapmaya yöneltmiştir. Dünyada hızlı bir şekilde bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, yerel yönetimler arası bilgi ve deney alışverişlerini arttırmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yerel yönetimlerin kendilerinden beklenen hizmetleri gereği gibi yerine getirememelerinin en önemli nedenlerinden birisi de kendi başarı deneyimlerini birbirlerine aktaramamış olmaları, sonuç olarak kaynaklarını verimli bir şekilde kullanamamalarıdır.²²

Sağlıklı kentler projesi sadece medikal anlamda sağlık seviyesinin yükseltilmesi, daha fazla sağlık merkezi daha fazla hastane değil; eğitim, planlama, ulaşım, altyapı, sanayi vb. bütün sektörleri içine alan bir kalkınma projesidir. Proje, tam yerel yönetimlerin sorumluluk alanında olan çalışmalarını kapsadığı, yerel yönetimlerin kentin sağlığından da sorumlu olduğu özellikle vurgulanmaktadır.²³ Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Projesi, uzun süreli uluslararası bir gelişme projesidir. Amacı; Gündem 21 çerçevesinde ve Herkes için Sağlık hedefleri doğrultusunda oluşturulmuş stratejiler ile kentte yaşayan ve çalışan insanların fiziksel ve sosyal ortamlarını iyileştirici faaliyetlerde bulunmak üzere yerel düzeyde karar vericileri ve ilgili kuruluşları harekete geçirmek, sağlık konusunu karar vericilerin gündeminin birinci maddesi haline getirmektir. Başka bir deyişle Sağlıklı Kentler Projesi karar vericilerin sağlık konusunda bir gündem oluşturmasını ve bölgesel düzeyde halk sağlığı için güçlü bir lobi kurulmasını amaçlayan uzun vadeli bir projedir.

Sağlıklı Kentler Projesi; sağlıkta ve sağlık hizmetlerine ulaşmada eşitsizliği azaltmak, yerel düzeyde sağlıklı toplum politikasını geliştirmek, sağlığı destekleyen fiziksel ve sosyal çevreyi oluşturmak, sağlık için toplum Projesini güçlendirmek yeni gelişmelere uyum gösteren bir toplum oluşumunu sağlamak herkes için sağlık stratejisi ve sağlık gelişimi prensipleri ile uyumlu

---

²² Halil Ünlü, **Yerel Yönetimler Arası İşbirliği**, TOKİ ve IULA EMMİ Yayınları, İstanbul 1993, s.5.

²³ http://www.saglikkentlerbirligi.org.tr/e_bulten/e_bulten4.pdf-24.06.2006.

sağlık hizmetleri kurmak amaçlarına yöneliktir.²⁴ Herkes için sağlık hedefleri doğrultusunda oluşturulan, karar vericiler, uzmanlar, sağlık profesyonellerinin de yer aldığı ağlar sürdürülen uluslararası işbirliğinin en iyi örnekleridir. Proje, sağlık hedeflerinin, sağlık politikalarının oluşturulması, izlenmesi, uygulamalarının değerlendirilmesinde ve her üye ülkede planlı bir mücadele verilmesinde önemli bir role sahiptir. Sağlıklı Kent Projesi'nin hayata geçirilmesinde en önemli teknik ve öncü görev; kentte yaşayan insanlara, yerel yönetimlere, sivil toplum örgütlerine, resmi/gayri resmi kuruluşlara, medyaya, yerel halk sağlığı çalışanlarına, halk sağlığı uzmanlarına, üniversitelere yüklenmektedir.

Sağlıklı Kentler Projesinin ilk üç dönemi tamamlanmıştır. *Birinci dönem* 1987-1992 yılları arasında sürmüş ve 35 kentin Sağlıklı Kentler ağına dahil olmasıyla sonlanmıştır. Bu dönemde ana tema; sağlıklı bir kent için değişikliği yaratacak bir yapılanmaya gitmektir.

İkinci dönem ise 1993-1997 yılları arasında sürmüş ve burada ana tema; sağlıklı halk politikaları ve kapsamlı kent sağlık planları yapılması olmuştur. Birinci Dönemde herhangi bir ağa katılmamış 13 kent de dahil olmak üzere, ağ içerisinde bulunan 39 kenti kapsamıştır. Bu aşama, sağlıklı toplum politikası ve kapsamlı kent sağlık planlaması konusunda güçlü bir vurguyla beraber daha fazla faaliyete yönelinmiştir. Haziran 2000'deki Atina Konferansı 2.Aşamanın bitip 3. dönemin başladığını göstermiştir. Bu bağlamda, DSÖ tarafından oluşturulan ulusal ağlar ve ayrı ayrı her bir proje şehri toplumların sağlığını Herkes İçin Sağlık ilkeleri doğrultusunda geliştirmeye yönelik çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Ayrıca, birkaç Avrupa şehrinin oluşturduğu gruplar, "Çok Kentli Faaliyet Planı"nı sürdürmek amacıyla bir araya gelerek çalışmaktadırlar. Ulusal ağlar ve diğer işbirliği ağları hem ulusal hem de uluslararası seviyelerde tüm konvansiyonel politikaları, profesyonel, bölgesel ve sektörel sınırları aşan, dinamik, yenilikçi ve işbirliğini gerçekleştiren ağlar haline gelmiştir.

Kopenhag'daki DSÖ Avrupa Bölge Ofisi'nin bünyesinde DSÖ Kent Sağlığı Avrupa Merkezi'nin kurulması ile Sağlıklı Kentler Projesi'nin *Üçüncü Dönemi* 1998 yılında başlatılmış ve 2003 yılına dek sürmüştür. Merkezin temel hedefi kentte ve yerel seviyede sağlık faaliyetinin devam ettirilmesi ve gelişmesini temin için, DSÖ kapasitesinin güçlendirilmesidir. Üçüncü dönemde Sağlıklı Kentler görüşünü geliştirmek, daha fazla şehre yaymak ve sağlık alanındaki gelişmeler doğrultusunda Avrupa düzeyindeki kentlerle işbirliğini arttırmaya yönelik olarak, 21. yüzyılda Herkes İçin Sağlık politikasında anahtar rol oynaması beklenmektedir. Bu dönemde başvuruda bulunan kentlerle beraber Sağlıklı Kentler Ağı'nda yaklaşık 50 kente hitap etmiştir. Sağlık gelişimi için bütünleşmiş planlamaya odakla üzerinde fikir birliği oluşturulan hedefler, eşitlik, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal gelişme olmuştur.

---

²⁴ <http://www.saglik.gov.tr/default.asp?sayfa=projedetay&id=29-23.06.2006>.

Yürütülen projenin dördüncü dönemi 2003 yılında başlamış olup; 2008 yılı sonuna kadar devam edecektir. Bu dönemin ana temaları; sağlıklı kent planı ve sağlık etki değerlendirmesidir. Tamamlayıcı bir tema olarak da sağlıklı yaşlanma belirlenmiştir. Dördüncü dönemde kentlerden beklenen dokuz görev bulunmaktadır:

1. Yerel desteğin sağlanması/sürdürülmesi,
2. Koordinatör ve yönlendirme grubu atanması,
3. Ana temalar üzerinde çalışmak üzere ortaklıklar kurulması,
4. Kent sağlığı gelişim planının hazırlanması/geliştirilmesi,
5. Kent sağlık profili hazırlanması/güncellenmesi,
6. DSÖ Avrupa Ağı toplantılarına katılmak,
7. Belediye başkanlarının toplantılarına katılmak,
8. Ağ aktivitelerine katkı sağlamak ve katılmak,
9. İzleme ve değerlendirme mekanizmaları kurmak, kendi kendine izleme yapmak ve DSÖ değerlendirme çalışmalarına hazır olmak.

Sağlıklı Kentler Projesi'nde ana hedef sağlıklı bir kent için değişiklik yapacak yapılanmaya giderek sağlıklı kentler geliştirmek, daha fazla şehre yaymak ve kentler arasında işbirliğini artırmaktır. Sağlıklı Kentler Projesi bir şehrin ne olduğu ve sağlıklı şehrin ne olması gerektiğinden yola çıkar. Herhangi bir kent var olan sağlık durumuna bakılmaksızın sağlıklı kent olabilir; gerekli olan başarmak için bir yapı ve işleyişe sahip olmak ve bu konuda kesin karar almaktır. Proje kapsamında kentler kendi mevcut sağlık profillerini çıkararak bir Kent Sağlık Gelişim Planını hazırlayıp adaylık başvurusu yapmakta, Dünya Sağlık Örgütü planı inceleyerek üyelik konusunda karar vermektedir. Üye olan kent, "Sağlıklı Kent" kabul edilmekte ve Dünya Sağlık Örgütü ile birlikte projeyi uygulamakta ve geliştirmektedir. Sağlığı geliştirmeye yönelik olan Kent Sağlık Gelişim Planı sağlık, sosyal hizmetler, eğitim, ulaşım, konut planlama, çevre, güvenlik, ekonomik gelişme ve ulaşım gibi konularda plan dönemini kapsayacak şekilde olmalıdır.²⁵

5.Sağlıklı Kent Projesi Deneyimleri

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi, Sağlıklı Kentler Projesi'ni yerel düzeyde "Herkes İçin Sağlık" amacıyla bir araç olarak 1987 yılında başlatmış ve uzun süreli uluslararası gelişme projesi olarak yürütmeye devam etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesindeki otuzdan fazla ülkede birçok kent, sağlıklı kent sıfatını almıştır. Bunlar; ulusal, bölgesel, metropoliten ve tematik sağlıklı kentler ağlarının yanı sıra, daha ileri aşamadaki sağlıklı kentler için Sağlıklı Kentler Ağı ile de bağlantılıdır. Bu ağlara katılan kentler, korunmasız grupların ihtiyaçlarına, yaşam stillerine, çevresel sağlığa hitap eden sektörler arası işbirliği, toplumsal gelişimi ve programlarını temel alan, kent sağlık profilleri ve kent sağlık planları ve stratejilerini projelendirip hayata

²⁵ <http://skb.golcuk.bel.tr/id3.html>

geçirmektedirler. Bu proje çalışmalarına örnek olarak Norveç'ten Sandnes kenti ve Türkiye'den Bursa kentinde yürütülen deneyimler verilmektedir.

5.1. Sandnes Kenti Deneyimi

Kent sağlığı, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi için giderek artan önemde ve ilginç bir faaliyet alanıdır. Birçok çalışma ve rapor, yoksulluk, şiddet, sosyal dışlanma, kirlilik, standardın altında olan barınma, orta ve genç yaştaki insanların karşılanamayan ihtiyaçları, evsiz insanlar ve göçmenler, sağlıksız yerleşim planlaması, katılımcı çalışmaların eksikliği ve eşitsizlik ile sürdürülebilir gelişme konusuna ciddi şekilde eğilme ihtiyacı şeklinde sıralanabilecek sağlık alanında büyüyen tehditleri vurgulamaktadır. Avrupa'da birçok kent bu tehditleri yok etmek ve en aza indirmek amacıyla Sağlıklı Kentler Projesi kapsamında projeler hazırlayıp uygulamaya koymaktadırlar. Sandnes kentinin yürütmüş olduğu Bisiklet Projesi, Avrupa'da başarıyla yürütülen projeler arasındadır.

Sandnes yaklaşık 55000 nüfusa sahip bir Norveç kentidir. Dört belediyede 200 000 nüfusun yaşadığı bir sürekli bölge kent olan Nord-Jæren bölgesinin parçasıdır. Sandnes 1996'da Norveç'te ücretsiz bisiklet sunan ilk kenttir. Özel bir bisiklet ve özel bir elektronik kilit sistemi yapılarak 225 kent bisikleti 40 çatı altında kent merkezine dağıtılmıştır. Kent alanında bisiklet kullanımını kolaylaştırmak için yöntemler uygulayarak Sandnes diğer Avrupa kentlerine faydalı olabilecek deneyimler kazanmıştır. WHO Sağlıklı Kent Planlaması Kent Faaliyet Grubu'na katılımı sadece politika tutarlılığına değil ayrıca topluma da önemli faydalar getirerek ve tüm sağlık stratejisinde politik katılımı sağlayarak Sandnes'in sağlık planlama prosesinin uzaysal gelişim planı ile entegre olmasını sağlamıştır. Sandnes Bisiklet Kenti olarak tanınan bir kenttir. Bu proje kapsamında kentteki üst düzeylerdeki yöneticiler ve politikacılar çeşitli projelerde yer almışlardır, örneğin:

- Kent merkezi ve çevredeki yöreler için ana bisiklet yolu sistemini planlamak ve inşa etmek,
- Sandnes ve bölge için bir bisiklet sürme haritası yapmak,
- Bisiklet kullanımını teşvik eden çeşitli kampanyalar gerçekleştirmek,
- Bisiklet sürücüleri için gezinme rotaları planlamak ve;
- Ücretsiz bir kent-bisiklet sistemi planlamak ve uygulamak.

Projenin temel amacı hem işe gidip gelme ve hem de gezi amaçlı araç kullanımını azaltmak ve günlük bisiklet kullanımını teşvik etmektir. Bu proje hem çevresel koruma unsuru yerine getirmekte, hem de sağlık unsuruna sahiptir. Sağlık unsuru günlük egzersiz, daha az trafik kazası ve daha az hava kirliliği açısındandır. Yaklaşık 70 km bisiklet yolu ve yaklaşık 400 bisiklet kapasiteli 400 park yeri inşa edilmiştir.²⁶

²⁶ Marco ZANUSSI, "Sağlık- Entegreli Uzaysal Planlama: Sandnes deneyimi, Norveç", Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Uygulamalı Sağlıklı Kent Planlaması Avrupa Şehirleri Deneyimleri, www.saglikkentlerbirligi.org.tr/pdf/Skp_Avrupa_deneyimleri.pdf 10.4.2007.

5.2. Bursa Büyükşehir Belediyesi Deneyimi

Dünya Sağlık Örgütü'nün başlatmış olduğu Sağlıklı Kentler Projesi'ne çalışmaların başladığı yıllardan itibaren Avrupa'daki kentler gibi Türkiye'deki kentlerden birçok il ve ilçe belediyesi katılım ve desteklerini yerine getirmişlerdir. 2007 yılı itibariyle 29 il ve ilçe belediyesi kapsamında proje çalışmaları yürütmektedir. Ülkemizde bu çalışmalar 1993 yılında, Sağlık Bakanlığı'nın ulusal Koordinatörlüğü'nde başlamıştır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Ağı'na 3.Dönem (1998-2002) 2000 yılında Türkiye'den ilk kabul edilen kent olmuştur. Bursa Büyükşehir Belediyesi iyi örgütlenmiş ve etkin bir Sağlıklı Kentler Projesi'nin gelişimi ve yayılması için destek, öncülük, danışmanlık sağlamakta; ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'nün Türkiye'deki ve uluslar arası çalışmalarında da oldukça aktif bir rol oynamaktadır.²⁷ Ayrıca Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2004 yılı sonlarında resmi gazetede yayınlanarak faaliyetine başlayan Sağlıklı Kentler Birliği'nin kurulmasına öncülük etmiştir. Birliğin Başkan ve Sekreteryaya hizmetleri Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülmektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Kentler Projesi çerçevesinde birçok proje yürütmektedir. Aşağıda "Kaynaktan Ayırım Projesi" Bursa'da yürütülen projelerden biri olup, bu proje hakkında bilgi verilmektedir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi doğal kaynakları korumak ve tahrip etmemek, hammadde, enerji tasarrufu sağlamak, ekonomiye katkıda bulunmak ve Bursa'da çevre duyarlılığını arttırmaya yönelik Kaynaktan Ayırım-Geri Kazanım Projesi başlatmıştır. Bu amaçla, Bursa'da cam, kâğıt, metal, plastik gibi değerlendirilebilir atıklar, Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyeler ve ÇEVKO (Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı) işbirliği ile pilot bölgelerde toplanmaya başlamıştır.

Projenin tüm kente yaygınlaştırılabilmesi için gerekli olan en ekonomik sistemi tespit etmek üzere fizibilite etüdü hazırlanarak, kentte bırakma merkezleri ile desteklenmiş bir kapıdan kapıya toplama modeli benimsenmiştir. Proje uygulanan pilot bölgelerde eğitim çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmaların kapsamında;

- Site girişlerine projeyi anlatan afiş asılmış, konutlara broşür dağıtılmış ve bilgilendirme toplantıları yapılmış,
- Bilgilendirme toplantısında, atıkların ne şekilde toplanacağı konusunda bilgi verilmiş, toplama günü ve saati bildirilmiş,
- Proje başlangıcında Okul Müdürleri, Çevre Kolu Öğretmenleri ve öğrencilerine bilgilendirme toplantıları yapılmıştır,
- Okullarda uygulanan projeler için en az iki adet taşıyıcı bırakılmış, afiş ve broşür dağıtılmıştır.

---

²⁷ Sağlıklı Bursa İçin Vizyon ve Planlarımız, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005, s.6

- Her otele taşıyıcı verilmiş olup, haftada 2 kez toplama yapılmaktadır,
- Bankalardan da kâğıt ve kartonlar toplattırılmaktadır,

Kent nüfusunun %22'sinde sürdürülen çalışma neticesinde toplanan ambalaj malzemeleri türlerine ayrılarak satışa hazır hale getirilmektedir. Projenin bütün kente yaygınlaştırılabilmesi hedefi ile ambalaj türlerinin kapıdan kapıya toplama (araç vasıtası ile), bırakma merkezi ve taşıyıcılarda karışık biriktirme alternatiflerinin değerlendirildiği ve izlenmesi gereken sistem ve programı içeren detaylı çalışmalar yapılmaktadır.²⁸

6. Türkiye’de Sağlık Kentler Projesinin Uygulanabilirliği

Türkiye’de Sağlık Kentler Projesi’nin uygulanabilirliğinde iki konu göze çarpmaktadır. Birinci olarak mevcut yerel yönetimler mevzuatının Sağlık Kentler Hareketi’nin hayata geçirilmesindeki oluşturduğu alt yapıdır. İkinci olarak da Türkiye’de Sağlık Kentler Birliği’nin kurulması ve Sağlık Kentler Projesi’nin hayata geçirilmesindeki üye belediyeler ile yaptıkları faaliyetler ele alınacaktır.

6.1. Sağlık Kentler Çalışmalarının Uygulanabilirliğinde Yerel Yönetimler Mevzuatı

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye kanunu ve 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Sağlık Kentler Projesi’nin gelişimi ve projelerinin hayata geçişini kolaylaştırmaktadır. Sağlık bir kentin yapması gereken çalışmalar ve ilkeler yerel yönetimler mevzuatında gerek Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda gerekse Belediye Kanunu’nda açık bir şekilde yer almaktadır. 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinde “İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım” gibi görevler belediyelere verilmiştir. Bu görevler Sağlık bir kentin mutlaka yerine getirmesi gereken en temel görevleri arasında yer almaktadır.

Yine kanun dezavantajlı kesimlerin korunmasına yönelik büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler için kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma görevi vermektedir. Sağlık bir kentte dezavantajlı kesimlere eşitlik ilkesi çerçevesinde ve herkes için sağlık ilkeleri çerçevesinde özel bir önem verilmektedir.

Belediyelerin kanunla kendilerine toplu taşıma yapmak; toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek, katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak görevi verilmiştir.

²⁸ Bursa Şehir Sağlık ve Sağlık Şehir Göstergeleri, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlık Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005, s.43.

Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek, gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetleme görevi belediyelere verilmiştir. Kanun belediyelerin yurt içi ve yurt dışındaki kuruluşlarla işbirliğine girmesi kolaylaştırılmıştır. Sağlıklı kent hareketi insan sağlığı ile çevre sağlığı ve şehir sağlığının bir bütün olarak değerlendirilmesi düşüncesinden yola çıkmaktadır. Bu amaca bağlı olarak yapılan çalışmalar sağlıklı bir kent oluşturmada büyük rol oynar.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda ise yer alan bazı önemli hususları şu şekilde özetlenebilir.

Büyükşehir belediyelerine ilçe ve ilk kademe belediyelerinin imar uygulamalarını denetleme yetkisi verilmiştir. Böylece büyükşehir dahilindeki belediyelerle imar bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır.

Büyükşehirlerde nüfusa göre belli bir kilometre çapında bulunan ilçe, belde ve köyler büyükşehire dahil edilmiş bu yarıçap dahilinde kalan orman köyleri dışındaki köyler mahalleye dönüştürülerek ilgili belediyelere bağlanmıştır. 5390 sayılı ayrı bir kanunla mücavir alana dahil olan orman köylerinde yaşayan nüfusun payına düşen genel bütçe vergi gelirleri paylarının büyükşehirlere aktarılmasına imkan verilmiştir. Aynı zamanda büyükşehirlerin olası büyüme ve genişleme alanlarının kontrol altına alınması ve kentlerin çevresinin olumsuz gelişmelerden etkilenmesinin önüne geçilmiştir.

Büyükşehir dahilinde her türlü taşımacılık ve toplu ulaşımda büyükşehir belediyesi yetkilendirilmiş ve il trafik komisyonlarının yetkilerinin büyükşehir tarafından kullanılması benimsenmiştir. Büyükşehir belediyelerine ilçe ve ilk kademe belediyelerinin imar uygulamalarını denetleme yetkisi verilmiştir. Böylece büyükşehir sınırları içerisinde imar bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır.

Büyükşehir belediyelerinin kanunun verdiği yetkiye dayanarak bazı hizmetleri yapma veya yaptırma ve denetleme görevleri vardır. Bu görevleri kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Ulaşım ve toplu taşıma, tarım alanlarının, su havzalarının ve çevrenin korunması, sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence, eğitim ve kültür hizmetleri yapma ve destekleme, kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kentsel tarihi mekânların ve işlevlerinin korunması, su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamakla ilgili görevleri yapmak.

Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri

yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.

İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri ise;

Büyükşehir belediyesine verilen görevlerin dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak, büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak, sıhî işyerlerini, 2 nci ve 3 üncü sınıf gayrisıhî müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürlüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.

Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu gönüllülük, katılım, ihtisas komisyonları ve meclisin çalışmaları ile ilgili maddeleri ve Sınırötesi İşbirliği, sektörler arası işbirliği, yönetim, stratejik planlama konularıyla ilgili olarak yeni düzenlemelerdeki katılımcı yönetim anlayışı Sağlıklı Kentler Birliği'nin temel ilkeleriyle örtüşmektedir.

Bunun yanında özellikle yerellik ilkesine bağlı olarak gerçekleştirilecek projelerin yerelden merkeze doğru atılan adımlar ile şeffaf yönetim vs. gibi yaklaşımlarla birlikte esasında Sağlıklı Kentler Projelerinin geliştirilmesi ve uygulamasını kolaylaştırmaktadır.

Türkiye'de Sağlıklı Kent çalışmalarını yapan belediyeler bir araya gelip birlikteliklerini mahalli idare birlikleri mevzuatı çerçevesinde Türkiye Sağlıklı Kentler Birliğini kurarak gerçekleştirmişlerdir. Sağlıklı Kentler Birliği'nin kurulması 13.12.2004 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla gerçekleşmiş, 31.12.2004 tarihinde İçişleri Bakanı tarafından onaylanmıştır. Birliğin kurulması ile ilgili karar 22.12.2004 tarihli Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye'den ilk Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler Projesi üye kenti olarak Bursa Büyükşehir Belediyesi, Türkiye'de Sağlıklı Kentler Birliği kurulması ve geliştirilmesi için öncü rolünü devam ettirmektedir.

20.02.2004 tarihinde Sağlık Bakanlığı, Bursa Valiliği, Bursa İl Sağlık Müdürlüğü ile III. Faz üyesi olan Bursa Büyükşehir, Eskişehir/Tepebaşı, Bartın ve Yalova Belediyelerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiş ve tüzükle ilgili öneriler alınmıştır. Ulusal Ağa üye kentlere Sağlıklı Kentler Birliğine kurucu üye olarak katılma çağrısı yapılmış, Yalova, Van, Kadıköy, Afyon, Tepebaşı, Çankaya, Ürgüp, Ordu, Kırıkkale ve Bursa Büyükşehir Belediyeleri birliğe katılmak istediğini belirten meclis kararı almış ve birliğin kurucu üyeleri olmuşlardır.

Daha sonra Akçay, Amasra, Antalya Büyükşehir, Avanos, Aydın, Bartın, Gölcük, İstanbul Büyükşehir, İzmir Büyükşehir, Kayseri Büyükşehir,

Mardin, Mudanya, Nilüfer, Odunpazarı, Osmancık ve Trabzon belediyelerinin katılımıyla Sağlıklı Kentler Birliği'ne üye sayısı 26'ya çıkmıştır. Üye belediyelerin beşi büyükşehir belediyesi, yedisi büyükşehir ilçe/alt kademe belediyesi, dokuzu il belediyesi ve beşi ilçe belediyesidir.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin Tüzüğü'nde de belirtildiği gibi; "Türkiye'de bulunan Sağlıklı Kentleri ve aday kentleri bir araya getirmek ve bu kentler arasında sağlık ile planlamanın entegrasyonu, sürdürülebilir gelişme, yönetim ve sosyal destek yaratmak, kent içi ve kentler arası eşitsizlikleri azaltmak suretiyle, sağlıklı kentler yaratmak ve yaşatmak için Sağlıklı Kentler Birliği kurulmuştur."

6.2. Sağlıklı Kentler Birliği'nin Çalışmaları

Türkiye'de Sağlıklı Kentler Hareketi'nin uygulanabilirliğinin en büyük göstergesi Sağlıklı Kentler Birliği'nin üye belediyelerle ve üye belediyelerin yürütmüş olduğu faaliyetlerdir. Sağlıklı Kentler Birliği, dünyada binlerce kentte devam eden ve gelişen "Sağlıklı Kentler" hareketinin Türkiye'de gelişebilmesi, benimsenmesi ve uygulanabilmesi amacıyla, bu konuya önem veren kentlerin bir araya gelerek oluşturduğu güç birliğidir.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin amaçları kısaca şu şekilde sıralanabilir:

Yaşanabilir ve Sağlıklı kentler için sağlık ve sağlığı ilgilendiren tüm kentsel ve çevresel konularda eşitsizlikleri azaltmak ve kent yoksulluğu ile mücadele etmek amacıyla, birliğe üye belediyeler arasında işbirliği ve deneyim alışverişi sağlar.

Üye belediyelere belediyecilik, sağlık, planlama, çevre, konut, ulaşım, eğitim, güvenlik ve benzeri sağlıklı kent konularıyla ilgili bilgi alışverişi yapar.

Kentsel ve doğal çevre içinde sağlıklı ve yaşanabilir kentler yaratma hedefine ulaşabilmek için gerekli olan iyi iletişim, ortak anlayış ve çözüme yönelik sinerji yaratma yönünde üye belediyelerince yapılan girişimlere her türlü destek verir.

Birliğin amaç ve çalışma alanları dahilinde uluslararası ilişkiler kurar. Ortak çalışmalar yapar, ulusal ve uluslararası bilimsel ve kültürel etkinlikler düzenler, sağlıklı kent ve çevre ile ilgili teknik inceleme gezileri düzenler. Süreli ya da süresiz yayın faaliyetlerinde bulunmak suretiyle üye belediyeleri ve kamuoyunu bilgilendirici programlar düzenler.

Yasal olanaklar çerçevesinde üye belediyelerdeki kent halkının sağlıklı kent vizyonunu, doğal ve kentsel çevreyi koruma bilincini yükseltmeye yönelik film, multivizyon ve benzeri görsel, belgesel malzemeleri hazırlar, hazırlattırır ve radyo ve televizyon yayınları için programlar düzenler.

Birliğe üye kentlerin Kent Sağlık Gelişim Planlarının, Sağlıklı Kent Projelerini ve DSÖ tarafından istenen Sağlıklı Kent Göstergeleri ile Kent Sağlık Profillerinin yapılmasına ve uygulanmasına teknik destek sağlar.

Sağlıklı Kentlerin, sürdürülebilirliği ile kültürel mirasının korunması ve geliştirilmesi için uygun kanunların çıkmasını destekler.

Sağlıklı Kentler arasında uluslararası kardeşliklerin kurulmasını teşvik eder ve destekler.

2003 Belfast Deklarasyonunda ifadesini bulan sağlıklı kentler ve bölgeler arasında uluslararası dostluk ve dayanışmayı güçlendirmek suretiyle karşılıklı destek ve kaynakların, bilgi ve deneyimlerini paylaşma ve bunun için “Sağlıklı Kentler Birliği”, Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına üye kentler arasında; Sınır Ötesi İşbirliği yapma ilkesinde;

1- Sağlık, Çevre ve Mekânsal Planlama,

2- Turizm,

3- Kültür Eğitim ve Araştırma,

4- Taşımacılık, Ulaştırma,

5- Ekonomi ve İstihdam,

6- Nüfus, Sağlık, Sosyal Hizmetler,

7- Afet ve acil durumlarda yardımlaşma konularında, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına üye olan Devletlerin Belediye ya da Ulusal Birlikleriyle işbirliği protokolleri yapar.

Sağlıklı Kentler Birliği üye belediyeler ile bilgi alışverişini gerçekleştirmek ve geliştirmek aynı zamanda sağlıklı kent proje ve deneyimlerini paylaşmak amacıyla genellikle meclis toplantılarını takip eden günlerde bakanlık yetkilileri, belediye başkanları, belediyelerdeki sağlıklı kentler ofis çalışanları, akademisyenler, sivil toplum örgütleri, diğer kamu/özel kesim temsilcileri ve geniş bir ilgili kitlesinin katılımı ile eğitim toplantıları düzenlemektedir. **Bu güne kadar yapılan eğitim toplantılarından bazıları:**

◆ Stratejik Planlama Çalıştayı, 8 - 9 Haziran 2005-Bursa

◆ SED Eğitimi, 23 - 24 Ocak 2006-Bursa

◆ Fiziksel Aktivite, Sağlıklı Yaşam ve Yerel Yönetimler Sempozyumu, 27-28 Nisan 2006 – Eskişehir/Tepebaşı

◆ Kent ve Sağlık Sempozyumu 7-9 Haziran 2006-Bursa

◆ Sağlıklı Şehir Planlaması Sempozyumu, 27-28 Nisan 2007-Trabzon

◆ Herkes için Sağlık ve Yerel Yönetimlerin Rolü Sempozyumu 7-9 Eylül 2007-İzmir.

Sağlıklı Kentler Birliği Meclis Toplantılarının yeri daha önceki meclis toplantılarında tespit edilerek altı ayda bir üye belediyelerin bulunduğu illerde yapılmaktadır. Kuruluş toplantısını 3 Şubat 2005 tarihinde Bursa’da gerçekleştiren Sağlıklı Kentler Birliği daha sonra sırasıyla Yalova, Bursa, Tepebaşı, Aydın ve Trabzon illerinde meclis toplantılarını gerçekleştirmiştir. En son Altıncı Olağan Dönem Meclis Toplantısını 7 Eylül 2007 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin ev sahipliğinde İzmir ilinde gerçekleştirmiş ve bir sonraki toplantıyı Nisan 2008 tarihinde Van’da yapmayı kararlaştırmıştır.

Sağlıklı Kentler Birliği’nin temaları içersinde Hakkaniyet, Sürdürülebilirlik, Halkın katılımı ve Sektörler arası işbirliği gibi ilkelerin

uygulanması için gerekli olan düzenleme ve yasal zeminin varlığına ve desteğine rağmen; yönetsel, mali ve politik birçok nedenlerden dolayı istenilen hedeflere ulaşılması zorlaşmaktadır. Sağlıklı Kentler Birliği'nin belediyelerdeki proje birimlerinde az sayıda elemanın özveriyle çalışmasına rağmen belediyeler tarafından bu birimlere idari, mali ve yetki verilmemesi çalışmaların istenilen noktalara çıkmasını engellemektedir.

Projenin yürütülmesinde uzman görüşüne önem verilmesini, yönetim modelini, katılmanın farklı meslek gruplarından ve sektörler arası kişilerin kararlarının oluşturulduğu ve yürütüldüğü bir ofis modelini gerekli kılmaktadır. Uygulamada ise dar bir kadro ile genellikle sağlık sektöründen veya kent planlamacılarından oluşan Sağlıklı Kent Koordinatörü'nün başkanlığındaki ofislerde yeterince uzman personel çalıştırılmamaktadır. Proje Ofislerinin sağlıklı kentler hareketine uygun olarak başarılı çalışmalarda bulunması için yeterli personele, kaynağa, sahip olduğu görev ve sorumluluk paralelinde, mali destek ve yetkilendirilmeye buna bağlı olarak örgütlenmeye gereksinimi vardır.

Sonuç

Sağlık sadece sağlık sektörünün değil, tüm sektörlerin işidir ve her sektörün bu konuda gerekli katkısı sağlanmalıdır. Kentsel yaşamda ortaya çıkan sağlık sorunları birçok mesleğin ve temsilciliğin merkezi amaçlarından biri olmalı ve özellikle kent planlaması, sağlıklı bir çevre, huzurlu ve yaşanabilir kent konusunda işbirliği içinde çalışmalıdır. Kent yaşamının iyileştirilmesi konusunda birçok mesleğin ilgisi var olmakla birlikte; her birinin bilgileri ve uzmanlık alanları sınırlıdır. Kent yönetiminde; kabul edilebilir ve uygulanabilir yaklaşımlara ulaşabilmesi için, farklı disiplinlerin kentle ilgili konulara katılması, bilgi ve deneyimlerini birleştirmesi, sağlıklı bir kente ulaştırmayı kolaylaştıracaktır.

Yerel yönetimler sağlığın geliştirilmesinde ve sürdürülebilir kalkınmada önemli bir konumda olup, sağlığı etkileyen temel faktörlerden çevre, konut, sosyal hizmetler gibi alanlarda sorumludur. Kişilerin bulunduğu sosyal ve fiziksel çevre ile yaşam biçimleri, sağlığın başlıca belirleyicileridir. Yerel yönetimlerin en önemli görevlerinden biri kentsel yaşamın tüm koşullarını gözeterek kamu sağlık politikalarını oluşturmaktır.

Sağlıklı Kentler Projesi, kentsel yaşamda sağlık hedeflerinin, sağlık politikalarının oluşturulması, izlenmesi, uygulamalarının değerlendirilmesi ve her üye kentte sürekli bir çalışma yapılmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Herkes için Sağlık Hedefleri doğrultusunda oluşturulan, karar vericiler, uzmanlar, sağlık profesyonellerinin yer aldığı ağlar sürdürülen uluslararası işbirliğinin en iyi örnekleridir. Sağlıklı Kentler Projesi'nde ana hedef sağlıklı bir kent için değişiklik yapacak yapılanmaya giderek sağlıklı kentler geliştirmek, daha fazla kente yaymak ve kentler arasında işbirliğini artırmaktır. Sağlıklı Kentler Projesi bir kentin ne olduğu ve sağlıklı kentin ne olması gerektiğinden

yola çıkararak çalışmalarını yürütmektedir. Sağlıklı kent kavramı bir sonuç değil, daha çok bir yöntemdir. Bir kent var olan sağlık durumuna ve olumsuz şartlarına bakmadan sağlıklı kent olabilir. Sağlıklı kentler ağına dahil olan kent, yaşanabilir sağlıklı kent yolunda gerekli yapı ve işleyişe sahip olarak kararlı ve sürekli bir şekilde diğer üye kentlerle işbirliği içinde gelişim kaydedecektir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün başlatmış olduğu Sağlıklı Kentler Projesi'ne çalışmaların başladığı yıllardan itibaren dünyada ve Avrupa'daki kentler gibi Türkiye'deki kentlerden birçok il ve ilçe belediyesi katılım ve desteklerini yerine getirmişlerdir. Sağlıklı Kentler Projesi'ne üye olan birçok kent çalışma alanlarındaki deneyimlerini birbirleriyle paylaşmakta ve işbirliği içinde faaliyetlerine devam etmektedir. Avrupa'da Bisiklet Projesi ile Sağlıklı Kentler hareketi içerisinde dikkati çeken kent Sandres'dir. Türkiye'de Dünya Sağlık Örgütü'nün yürütmüş olduğu Sağlıklı kentler Projesine üye olan ilk kentimiz Bursa olmuştur. Bursa Büyükşehir Belediyesi bu kapsamda birçok proje yürütmektedir. Kaynakta Ayırım-Geri Kazanım Projesi yürütülen başarılı bir proje olarak diğer kentler için örnek alınacak değerdedir.

Türkiye'de belediyelerin Sağlıklı Kent Hareketi içerisinde faaliyet sürdürmeleri ve Sağlıklı Kentler Birliği'ne üye olmaları; görevlerini yerine getirmelerinde, yeni projeler geliştirilmesinde ve diğer belediyelerle işbirliğini geliştirmede belediye mevzuatı açısından engelleyici değil destek verici hükümler vardır. Gerek belediyelerin gerekse Sağlıklı Kentler Birliği'nin istenilen düzeyde çalışmalarının yürütülmesi için idari ve mali desteğin verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

AKTAN Coşkun Can ve Kadir IŞIK, “21 Yüzyılda Herkes İçin Sağlık: 21 Hedef“, <http://www.canaktan.org>

BARTON Hugh ve Catherine **TSOUROU**, **Sağlıklı Şehir Planlaması**, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Yayını, Bursa 2006.

DOĞAN İsmail, “**Korumacılığın Geleneksel Kent Kültüründen Çıkarması Gereken Dersler**”, AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.35. S.1-2, Ankara 2002.

EVCİ E.Didem, “**Şehir Sağlıkta Halk Sağlığı Yaklaşımı**”, <http://med.adu.edu.tr>

KELEŞ Ruşen, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1994.

LIEBERMAN E. James ve Jeonard J. **DUHL**, “**Şehirselleşen Çevrede Beden Ve Ruh Sağlığı**”, Modern Şehir ve İnsan Sağlığı”, İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi Yayını, Ankara, 1969.

ÖZÇELİK Nurşen, **ADAK**, **Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002.

SMITH Neil, “**Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma**”, Çeviri: İlknur URKUN-BOWE, İbrahim GÜNDOĞDU, Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, S.36, Ekim 2006, Ankara.

TATAR Mehtap ve Feridun Tatar, **Yerel Yönetimler ve Sağlık**, Türk Belediyecilik Derneği Yayını, Ankara 1998.

TOPRAK Zerrin, **Çevre Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, 2. Baskı, İzmir 2003.

TOPRAK Zerrin, **Yerel Yönetimler**, Nobel yayınları, 6. Baskı, Ankara 2006.

ÜNLÜ Halil, **Yerel Yönetimler Arası İşbirliği**, TOKİ ve IULA EMME Yayınları, İstanbul 1993.

Sağlıklı Bursa İçin Vizyon ve Planlarımız, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005.

Bursa Şehir Sağlık ve Sağlıklı Şehir Göstergeleri, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005.

<http://www.cedgm.gov.tr>

WHO Regional Office For Europe

<http://www.bursa-bld.gov.tr>

<http://www.healthycitiesbursa2005.com>

<http://www.sagliklikentlerbirligi.org.tr>

<http://www.saglik.gov.tr>

http://195.142.135.65/who/doc_pdf

<http://www.la21turkey.net/>

<http://195.142.135.65/who/ALMAATA.HTM>

<http://skb.golcuk.bel.tr>